

**TÜRKİYE’DE UYGULANAN VERGİ TÜRLERİNİN EKONOMİK BÜYÜME
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: ARDL SINIR TESTİ YAKLAŞIMI**

Suna KORKMAZ¹

Özge KORKMAZ²

ÖZET

Ülke hükümetleri ekonomik büyümeyi sağlamada para ve maliye politikası araçlarını kullanırlar. Maliye politikası araçları arasında yer alan vergiler ekonomik büyümenin sağlanmasında önemli bir rol oynar. Kişilerden ve kurumlardan alınan vergiler ekonomik büyümeyi olumlu veya olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Hükümetler amaçladıkları ekonomik büyümeye ulaşmak için vergi oranlarını artırabilir veya azaltabilirler. İstedikleri vergiyi uygulayabilir veya kaldırabilirler. Vergiler ekonomik büyümeyi etkilediği için, Türkiye’de uygulanan vergi çeşitlerinin ekonomik büyümeye nasıl bir etkisinin olduğu bu çalışmada araştırılmıştır. Türkiye ekonomisi için 2006:Q1-2022:Q4 dönemi için 3 model oluşturulmuştur. ARDL sınır testi analizi sonucunda tüm modeller için uzun dönemli bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre dolaysız vergiler ekonomik büyüme üzerinde negatif bir etkiye sahipken, dolaylı vergiler ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir. Ayrıca çalışmada özel tüketim vergisi, motorlu taşıtlar vergisi ekonomik büyüme üzerinde pozitif, kurumlar vergisi ise ekonomik büyüme üzerinde negatif etkiye sahip olduğu gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dolaylı Vergi, Dolaysız Vergi, Ekonomik Büyüme, ARDL Sınır Testi

**THE EFFECT OF TAX TYPES APPLIED IN TURKEY ON ECONOMIC GROWTH: THE
ARDL BOUNDARY TEST APPROACH**

ABSTRACT

Country governments use monetary and fiscal policy tools to ensure economic growth. Taxes, which are among the fiscal policy tools, play an important role in ensuring economic growth. Taxes taken from individuals and institutions can affect economic growth positively or negatively. Governments can

¹ Prof. Dr., Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi., İktisat Bölümü, skorkmaz@bandirma.edu.tr

² Doç. Dr., Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü, ozge.korkmaz@ozal.edu.tr

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1316319

BANÜSAD, 2023; 6(2), 32-47

increase or decrease tax rates to achieve their aim of economic growth. They can apply or abolish any tax they want. Since taxes affect economic growth, the effect of tax types applied in Turkey on economic growth has been investigated in this study. 3 Models have been created for the Turkish economy by taking quarterly data for the period 2006: Q1-2022: Q4. As a result of the ARDL boundary test analysis, the existence of a long-term relationship was determined for all models. According to the results, while direct taxes have a negative impact on economic growth, indirect taxes have a positive impact on economic growth. And also, special consumption tax, motor vehicle tax has a positive effect on economic growth, while corporate tax has a negative effect on economic growth.

Keywords: *Indirect Tax, Direct Tax, Economic Growth, ARDL Boundary Test*

1. GİRİŞ

Hükümetin sahip olduğu gelir kaynakları içerisinde vergiler, harçlar, şerefiyeler, para ve vergi cezaları, para fiskal gelirler, borçlanma gelirleri, fon gelirleri, mülk ve teşebbüs gelirleri, mali tekell gelirleri ve diğer gelirler yer almaktadır. Vergi gelirleri hükümetin elde ettiği en önemli gelir kaynaklarından biridir. Hükümetler vergileri genelde kamu harcamalarını karşılamak amacıyla birey ve kurumlardan ödeme güçlerine göre toplamaktadır. Hükümetler vergileri zorla veya karşılıksız olarak alabilmektedir. Vergi gerçek ve tüzel kişilerden alınan parasal bir değerdir ve kanunlara dayanmaktadır.

Hükümetler vergileri genelde kamu hizmetlerini finanse etmek amacıyla toplamaktadır. Ancak yıllar içinde vergiler ekonomik amaçlı kullanmalarının yanında sosyal amaçlı olarak da kullanılmaya başlanmıştır. Hükümetler vergiyi ekonomik anlamda ekonomiye yön vermede kullanabilmektedir. Hükümetler vergiyi büyüme ve kalkınma hedeflerine ulaşmada, yatırım ve tasarrufları teşvik etmede, üretimi, tüketimi ve istihdamı artırmada kullanabilmektedir. Ayrıca fiyat istikrarının sağlanmasında hükümetlerin uyguladığı vergi politikaları önemli bir rol oynamaktadır. Enflasyonist ekonomik ortamda hükümetler vergi oranlarını artırarak ekonomide mal ve hizmetlere olan toplam talebi azaltarak talepten kaynaklanan enflasyonu azaltabilmektedir. Deflasyonist bir ekonomik ortamda ise vergi oranlarını azaltarak mal ve hizmetlere olan talebi artırabilmektedir. Hükümetler ekonomide bazı sektörlerdeki üretimi artırmayı amaçlıyorsa, bu sektörlerde vergi indirimlerinde ve vergi muafiyetlerinde bulunarak bu sektörlerdeki üretimi teşvik etmektedir.

Hükümetin toplumdaki topladıkları vergiler dolaysız ve dolaylı vergi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Dolaysız vergiler arasında gerçek kişilerin elde ettiği gelirler üzerinden alınan gelir vergisi, tüzel kişilerin elde ettiği gelirler üzerinden alınan kurumlar vergisi yer almaktadır. Dolaysız vergiler arasında yer alan ve servet üzerinden alınan vergilere giren vergiler ise veraset ve intikal vergisi, motorlu taşıtlar vergisi ve emlak vergisidir. Mal ve hizmet harcamaları üzerinden alınan vergiler ise

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1316319

BANÜSAD, 2023; 6(2), 32-47

dolaylı vergi kategorisine girmektedir. Dolaylı vergiler arasına katma değer vergisi, özel tüketim vergisi, gümrük vergisi, banka ve sigorta muameleleri vergisi, damga vergisi, özel iletişim vergisi, şans oyunları vergisi, değerli kâğıtlar vergisi, harçlar, konaklama vergisi, dijital işlem vergisi girmektedir.

Vergi konusu iktisat yazınında önemli bir yer tutmaktadır. Klasik iktisatçılara göre vergi kamunun harcamalarını karşılamak amacıyla toplanmalıdır. Devletin piyasadaki müdahalesini minimum düzeyde tutan bu görüşe göre kamu harcamalarından daha fazla vergi toplanması uzun dönemde ekonomide kaynak israfına neden olacaktır. Neoklasik iktisatçılar da toplumdan alınan fazla verginin ekonomide refah kaybına neden olacağını vurgulamıştır. Ayrıca fiyat esnekliği fazla olan malın üzerinden alınan vergi oranının, fiyat esnekliği düşük olan malın üzerinden alınan vergi oranından daha az olması gerektiğini savunmuşlardır. Keynesyen düşüncede de vergiler önemli bir maliye politikası olarak yer almaktadır. Keynesyen ekonomide marjinal vergi oranları düşürüldüğünde çarpan etkisiyle ekonomide reel geliri arttırdığı görülmektedir. Marjinal vergi oranları arttığında ise çarpan etkisiyle ekonomide reel gelir azalmaktadır. Monetarist görüşe göre ise topluma negatif vergi sistemi uygulanmalıdır. Negatif vergi sisteminde indirim ve muafiyetlerden sonra geriye kalan bir gelir varsa, bunun kişilerden vergi olarak tahsil edilmesi, ancak indirim ve muafiyetlerden sonra geriye kalan bir gelir yoksa bu durumda kişilerden vergi tahsil edilmemesi gerektiğini yani kişilerin negatif gelir vergisine tabi olmalarını savunmuşlardır. Monetarist görüşe göre bu kişilere gelir yardımında bulunulmalıdır. Arz yanlı ekonomistler vergi indirimlerinin gerekli olduğunu vurgulamışlardır. Vergi indirimleri neticesinde ekonomide toplam piyasa üretiminin artacağını ve toplam vergi gelirlerinin de yükseleceğini öngörmüşlerdir. Anayasal iktisat görüşüne göre vergiler mevzuatla denetim altına alınmalıdır. Vergilerin denetim altına alınması sayesinde denk bütçenin de sağlanacağını düşünmüşlerdir. Yapısal iktisatçılar da vergi indirimlerinin gerekli olduğunu ileri sürmüşlerdir. Vergi indirimlerinin ekonomik büyümeyi teşvik edeceğini savunmuşlardır.

Maliye politikası araçlarından biri olan vergiler ekonomik büyümenin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Eğer hükümetler ekonomik büyüme hızının artmasını arzuluyorlar ise vergi oranlarını düşürme politikasını izleyeceklerdir. Gelir ve servet üzerinden alınan dolaysız vergi ile mal ve hizmet alışverişlerinden alınan dolaylı vergi oranları düşürüldüğünde, kişilerin ve kurumların elinde daha fazla harcayacakları gelir kalacağından mal ve hizmetlere olan toplam talep artacaktır. Buna bağlı olarak ekonomideki çıktı miktarı yükselecektir. Bu da ekonomik büyüme hızının daha fazla olmasını sağlayacaktır. Eğer hükümetler ekonomik büyüme hızının azalmasını istiyorlar ise bu defa vergi oranlarını artırma politikasını benimseyeceklerdir. Doğrudan ve dolaylı vergi oranları arttığı için kişilerin ve kurumların elinde daha az harcayabilecekleri gelir kalacağından mal ve hizmetlere olan toplam talep düşecek ve dolayısıyla çıktı miktarı azalacaktır. Bu durumda ekonomik büyüme hızı

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1316319

BANÜSAD, 2023; 6(2), 32-47

yavaşlayacaktır. Vergiler ekonomik büyümeyi belirlemede önemli bir etkiye sahip olduğu için bu çalışmamızda, Türkiye ekonomisinde uygulanan doğrudan ve dolaylı vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi araştırılmıştır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Vergilerin ekonomik büyüme ile olan ilişkisini inceleyen çalışmalar dolaylı vergi ve dolaysız vergi olmak üzere iki gruba ayrılmıştır.

2.1. Dolaylı Vergi ve Ekonomik Büyüme

Ilaboya ve Mgbame (2012) 1980-2011 dönemine ait yıllık verilerle Nijerya ekonomisi için yaptığı ARDL analizi sonucunda dolaylı vergi ile ekonomik büyüme arasında negatif ve anlamsız bir ilişki bulmuşlardır. Ibadin ve Oladipupo (2015) 1981-2014 dönemine ait yıllık verilerle Nijerya ekonomisi için yaptıkları hata düzeltme modeli sonucunda dolaylı vergilerden olan katma değer vergisinin ekonomik büyüme üzerinde pozitif ve anlamlı bir ilişkisi olduğunu kanıtlamışlardır. Phiri (2016) 1990: Q1-2015: Q2 dönemine ait üçer aylık verilerle Güney Afrika ekonomisi için yaptığı STR analizi sonucunda dolaylı vergiler ile ekonomik büyüme arasında pozitif ilişki bulmuştur. Ibraimi ve Sulejmani (2017) 2000-2016 dönemine ait yıllık verilerle Makedonya ekonomisi için yaptıkları Vektör Hata Düzeltme modeli analizi sonucunda dolaylı vergilerin ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkisinin olduğunu ortaya koymuşlardır. Bâzgan (2018) 2009Q2-2017Q2 dönemine ait çeyrek yıllık verilerle Romanya ekonomisi için yaptığı VAR analizi sonucunda dolaylı vergilerin orta vadede ekonomik büyüme üzerinde güçlü bir pozitif etkiye sahip olduğunu bulmuştur. Stoilova (2017) 1996-2013 dönemine ait yıllık verilerle EU-28 üye ülkeler için havuzlanmış panel veri yöntemini kullanmıştır. Stoilova vergi yapısında seçtiği tüketim vergileri, gelir vergileri ve emlak vergilerinin ekonomik büyümeyi daha fazla desteklediği sonucuna varmıştır. Owino (2018) 1973-2010 dönemine ait yıllık verilerle Kenya ekonomisi için yaptığı regresyon analizi sonucunda dolaylı vergilerin ekonomik büyüme ile pozitif ilişkili olduğunu ve ekonomik büyümeyi desteklediğini ortaya koymuştur. Ahmad vd. (2018) 1974-2010 dönemine ait yıllık verilerle Pakistan ekonomisi için yaptıkları ARDL analizi sonucunda uzun dönemde dolaylı vergilerin ekonomik büyüme üzerinde anlamlı ve negatif etkisinin olduğunu, kısa dönemde ise anlamsız olduğunu bulmuşlardır. Hosen (2019) 1972-2015 dönemine ait yıllık verilerle Bangladeş ekonomisi için yaptığı Granger nedensellik testi sonucunda, dolaylı vergiden ekonomik büyümeye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisine saptamıştır. Nguyen (2019) 2003-2017 dönemine ait yıllık verilerle Vietnam ekonomisi için Sıradan En Küçük Kareler (OLS) yöntemini kullanması sonucunda dolaylı vergilerin ekonomik büyümeyi desteklediğini tespit etmiştir. Korkmaz vd. (2019) 2006:Q1-2018Q3 dönemine ait çeyrek yıllık verilerle Türkiye ekonomisi için yaptığı ARDL analizi

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1316319

BANÜSAD, 2023; 6(2), 32-47

sonucunda dolaylı vergi ile ekonomik büyüme arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki ortaya koymuşlardır. Rexha vd. (2020) 2006M1-2016M9 dönemine ait aylık verilerle Kosova ekonomisi için yaptıkları VAR analizi sonucunda dolaylı vergilerin ekonomik büyüme üzerinde pozitif ve anlamlı bir ilişkisi olduğunu kanıtlamışlardır. Hakim (2020) 1992-2016 dönemine ait verilerle 51 ülkeden oluşan panel genelleştirilmiş momentler yöntemi tahmini sonucunda dolaylı vergilerin ekonomik büyüme üzerinde pozitif ve anlamsız bir ilişki olduğu tespit etmiştir. Rehman vd. (2020) 1996-2018 dönemine ait yıllık verilerle 12 Asya ülkesi için yaptıkları analiz sonucunda mal ve hizmet üzerinden alınan dolaylı vergilerin Asya ülkelerindeki ekonomik büyümeyi teşvik edici ve önemli bir etkiye sahip olduğu kanıtlamışlardır. Kalaš vd. (2020) 2005-2019 dönemine ait yıllık verilerle Sırbistan Cumhuriyeti için yaptıkları analiz sonucunda dolaylı vergilerden olan katma değer vergisi ve özel tüketim vergilerinin uzun dönemde ekonomik büyüme üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuşlardır. Korbi ve Zani (2021) 1993-2020 dönemine ait yıllık verilerle Arnavut ekonomisi için yaptıkları VAR analizi sonucunda dolaylı vergilerin ekonomik büyüme üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığını bulmuşlardır. Shanmugam ve Arunima (2021) 2007-2019 dönemine ait verilerle Hindistan'ın eyaleti Puducherry için yaptıkları SEM analizi sonucunda dolaylı vergilerin ekonomik büyüme üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğunu ispatlamışlardır. Mangisi vd. (2021) 1990-2018 dönemine ait yıllık verilerle Zimbabwe ekonomisi için yaptıkları ARDL analizi sonucunda dolaylı vergilerin ekonomik büyüme üzerinde anlamlı ve negatif etkisinin olduğunu ortaya koymuşlardır. Stermugu ve Ballkoçi (2022) 2012-2021 dönemine ait yıllık verilerle Arnavutluk ekonomisi için yaptıkları doğrusal regresyon analizi sonucunda dolaylı vergilerin ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkiye sahip olduğunu ortaya koymuşlardır. Dolaylı vergiler ağırlıklı olarak katma değer vergisi ve özel tüketim vergisinden oluşmaktadır.

2.2. Dolaysız Vergi ve Ekonomik Büyüme

Phiri (2016) 1990:Q1-2015:Q2 dönemine ait üçer aylık verilerle Güney Afrika ekonomisi için yaptığı STR analizi sonucunda dolaysız vergiler ile ekonomik büyüme arasında negatif ilişki bulmuştur. Stoilova (2017) 1996-2013 dönemine ait yıllık verilerle AB-28 üye ülkeleri için yaptığı havuzlanmış panel veri analizi sonucunda kişisel gelir ve emlak üzerinden alınan vergilerin ekonomik büyümeyi daha fazla desteklediği sonucuna varmıştır. Đurović-Todorović vd. (2019) 1996-2016 dönemine ait yıllık verilerle OECD ülkeleri için yaptıkları grup korelasyon matris analizi sonucunda gelir vergisi ve kurumlar vergisi ile ekonomik büyüme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki, emlak vergisi ile ekonomik büyüme arasında ise ilişki olmadığını bulmuşlardır. Oz-Yalaman (2019) 1998-2016 dönemine ait yıllık verilerle 29 OECD ülkesi için yaptığı Panel VAR analizi sonucunda kurumlar vergisinin ekonomik büyüme üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Dolaysız

vergilerin ekonomik büyüme üzerinde etkisinin görünmez olduğunu tespit etmiştir. Nguyen (2019) 2003-2017 dönemine ait yıllık verilerle Vietnam ekonomisi için OLS yöntemini kullanması sonucunda dolaysız vergilerin ekonomik büyüme üzerinde etkisinin görünmez olduğunu tespit etmiştir. Korkmaz vd. (2019) 2006:Q1-2018Q3 dönemine ait çeyrek yıllık verilerle Türkiye ekonomisi için yaptığı ARDL analizi sonucunda dolaysız vergi ile ekonomik büyüme arasında negatif ve anlamlı bir ilişki ortaya koymuşlardır. Nazir vd. (2020) 1990-2017 dönemine ait yıllık verilerle 20 Asya ülkesi için yaptığı iki aşamalı GMM analizi sonucunda maaş bordosundan alınan vergilerin ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkiye, kurumlar ve emlak vergisinin ise negatif etkiye sahip olduğunu bulmuşlardır. Neog ve Gaur (2020) 1991-2016 dönemine ait yıllık verilerle 14 Hindistan eyaleti için yaptığı havuzlanmış panel veri analizi sonucunda gelir vergisi ve mal-hizmet vergisinin ekonomik büyüme üzerinde negatif etkisinin, emlak ve sermaye işlem vergisinin ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkisinin olduğunu kanıtlamışlardır. Shanmugam ve Arunima (2021) 2007-2019 dönemine ait verilerle Hindistan'ın eyaleti Puducherry için yaptıkları SEM analizi sonucunda dolaysız vergilerin ekonomik büyüme üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisinin olduğunu ispatlamışlardır. Basha (2022) 2000'den 2021'e kadar olan dönem için ikincil nicel verilerle Ürdün ekonomisi için yaptığı ARDL analizi sonucunda dolaysız vergi ile ekonomik büyüme arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğunu bulmuştur. Kaewsopa vd. (2022) 1999-2018 dönemine ait yıllık verilerle Çin ve Tayland ekonomileri için yaptıkları OLS analizi sonucunda kişisel gelir vergisi ile ekonomik büyüme arasında Çin'de pozitif, Tayland'da ise negatif bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca kurumlar vergisinin ekonomik büyüme üzerinde hem Çin hem de Tayland'da negatif bir etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Stermugu ve Ballkoçi (2022) 2012-2021 dönemine ait yıllık verilerle Arnavutluk ekonomisi için yaptıkları doğrusal regresyon analizi sonucunda dolaysız vergilerin ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkiye sahip olduğunu ortaya koymuşlardır. Obura (2022) 1999-2020 dönemine ait yıllık verilerle Kenya ekonomisi için yaptığı analiz sonucunda dolaysız vergilerin ekonomik büyüme ile önemli bir ilişkisi olduğu sonucuna varmıştır.

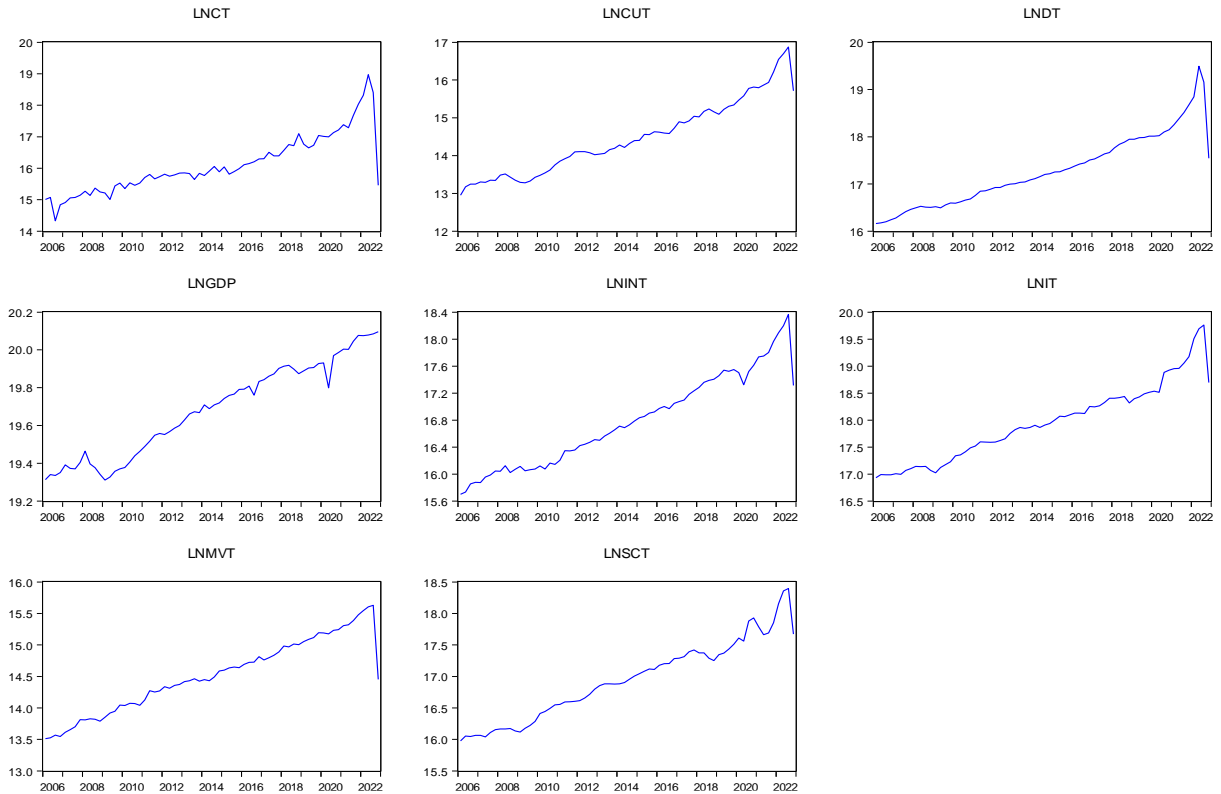
3. VERİ SETİ VE YÖNTEM

Bu çalışmada Türkiye'de dolaylı ve dolaysız vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi ARDL modeli kullanılarak araştırılmak istenmektedir. Çalışmada yer alan değişkenlere ilişkin tüm verilere, 2006: Q1-2022: Q4 (TCMB, EVDS, 2022) dönemine ait üçer aylık veri setlerini kapsayan Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'ndan temin edilmiştir. GSYİH değişkeni harcama yaklaşımına göre elde edilmiştir. Güvenilir ampirik sonuçlar elde etmek için tüm değişkenler mevsimsellikten arındırılmış ve doğal logaritmaları alınmıştır. Değişkenlerin açıklaması Tablo 1'de ve grafikleri Şekil 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Değişkenler

Değişkenler	Açıklaması	Kaynağı
LNGDP	Ekonomik büyüme	EVDS
LNIT	Dolaylı vergi	EVDS
LNDT	Dolaysız vergi	EVDS
LNCUT	Gümrük vergisi	EVDS
LNSCT	Özel tüketim vergisi	EVDS
LINT	Gelir vergisi	EVDS
LNCT	Kurumlar vergisi	EVDS
LNMT	Motorlu taşıtlar vergisi	EVDS

Şekil 1. Grafikler

Çalışmada üç model kullanılmıştır:

Model 1:

$$LNGDP_t = \alpha_0 + \alpha_1 LNIT + \alpha_2 LNDT + \varepsilon_{t1} \quad (1)$$

Model 2:

$$LNGDP_t = \mu_0 + \mu_1 LNCUT_t + \mu_2 LNSCT_t + \varepsilon_{t2} \quad (2)$$

Model 3:

$$LNGDP_t = \beta_0 + \beta_1 LNINT_t + \beta_2 LNCT_t + \beta_3 LNMVT_t + \varepsilon_{t3} \quad (3)$$

Çalışmada, değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkiyi test etmek için ARDL Sınır testi kullanılmıştır. Bu testi tercih etmemizin temel nedenlerinden biri değişkenlerin farklı durağanlık seviyelerinde kullanma imkanı sunması iken, bir diğeri yapısal kırılmaları modele dahil ederek doğru sonuçlar elde etmemizi sağlamasıdır. Pesaran ve arkadaşları tarafından geliştirilen ARDL Sınır Testi'nde (2001), Sınırsız Hata Düzeltme Modeli (UECM) oluşturulur. Örneğin, Model 3 için UECM aşağıdaki gibidir:

$$\Delta LNGDP_t = \delta_0 + \delta_1 LNGDP_{t-1} + \delta_2 LNINT_{t-1} + \delta_3 LNCT_{t-1} + \delta_4 LNMVT_{t-1} + \sum_{i=1}^{k1} \theta_1 \Delta Y_{t-i} + \sum_{i=0}^{k2} \theta_2 \Delta LNINT_{t-i} + \sum_{i=0}^{k3} \theta_3 \Delta LNCT_{t-i} + \sum_{i=0}^{m4} \theta_4 \Delta LNMVT_{t-i} + u_t \quad (4)$$

Burada u , modellerdeki hata terimini göstermektedir. Bu modelde bilgi kriterleri kullanılarak optimal gecikme sayısı (k) belirlenir. Temel hipotez, değişkenler arasında eř bütünlüme olmadığını ifade etmektedir ve bu hipotez için F istatistiği kullanılmaktadır. Üst kritik limit değerini aşan bir F istatistiği temel hipotezin reddedildiğini, alt limitlerin altında kalan bir F istatistiği ise değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin olmadığını gösterir (Pesaran vd., 2001).

Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisini araştırmak için Hacker ve Hatemi-J (2006) tarafından geliştirilen Toda-Yamamoto nedensellik testi kullanılmıştır. Hacker-Hatemi-J, Ki-kare dağılımına sahip MWALD test istatistiği kullanılarak elde edilen sonuçların daha güvenilir olacağını iddia etmiş ve Bootstrap yöntemini kullanmışlardır. Bu testte, Bootstrap yöntemi kullanılarak nedensellik testi için kritik değerler elde edilmektedir ve temel hipotez, değişkenler arasında nedensel bir ilişkinin var olmadığını belirtir. Nedenselliğin varlığına, kritik değerler ile MWALD istatistiksel değerleri karşılaştırarak karar verilir. Örneğin, MWALD istatistiksel değeri kritik değerden büyükse değişkenler arasında nedensellik ilişkisi yoktur şeklinde karara varılır.

3.1. Bulgular

Çalışmada öncelikle değişkenlerin durağanlığı geleneksel birim kök testlerinden Düzeltmiş Dickey Fuller (ADF) ve Philips Perron (PP) testleri ile araştırılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. ADF ve PP Birim Kök Testleri

Değişkenler	Gecikme Sayısı	ADF		PP	
		Test İstatistik Değeri	Olasılık Değeri	Test İstatistik Değeri	Olasılık Değeri
LNĐT	2	-0.8404	0.9560	-3.1553	0.1024
Δ LNĐT	1	-7.5397***	0.0000	-1.7919	0.6975
LNİT	1	-4.8380**	0.0011	0.2845	0.9982
LNİNT	0	-4.1238***	0.0094	-2.8211	0.1955
LNCT	1	-5.0390***	0.0006	-3.2770	0.0790*
LNMT	0	-3.3725*	0.0638	-1.8758	0.6558
LNST	1	-6.4618***	0.0000	0.2544	0.9980
LNCT	1	-3.7812**	0.0238	-3.2482	0.0841*
LNİT	0	-3.248*	0.0841	-10.8397	0.0000***

Not: ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde istatistiksel olarak anlamlılığı ifade etmektedir.

ADF ve PP testleri sonuçları incelendiğinde, değişkenlerin durağanlığı konusunda tutarsız sonuçlar verdiği Tablo 2'den görülmektedir. Örneğin, LNİT değişkeni için ADF testine göre düzeyde durağan olduğuna karar verilirken, PP testine göre durağan olmadığı gözlenmektedir. Böyle bir durumda uygulamalarda yapısal kırılmalı birim kök testi kullanılmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada yapısal birim kök testlerinden Perron yapısal kırılmalı birim kök testi ile analize devam edilmiştir ve test sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Perron Yapısal Kırılmalı Birim Kök Testi

Model B				
Değişkenler	Gecikme Sayısı	Kırılma Tarihi	t-İstatistik Değeri	Olasılık Değeri
LNĐT	1	2015Q2	-9.0603***	0.0001
LNİT	1	2019Q3	-4.9172**	0.0165
LNİNT	0	2010Q4	-5.1568***	0.0001
LNCT	1	2016Q3	-5.5674***	0.0000
LNMT	0	2011Q4	-3.6110	0.3452
Δ LNMT	0	2022Q3	-9.1138***	0.0001
LNST	1	2008Q3	-6.4459***	0.0001
LNCT	2	2016Q3	-4.9365**	0.0157
LNİT	0	2009Q1	-3.7835	0.2632
Δ LNİT	0	2011Q2	-10.6266**	0.0100
Model C				
Değişkenler	Gecikme Sayısı	Kırılma Tarihi	t-İstatistik Değeri	Olasılık Değeri
LNĐT	1	2013Q4	-8.8560***	0.0001
LNİT	2	2019Q2	-6.1185**	0.0488
LNİNT	0	2009Q1	-5.2379**	0.0426
LNCT	1	2015Q1	-5.5770***	0.0000
LNMT	3	2014Q1	-5.3967**	0.0276
Δ LNMT	1	2011Q1	-9.971***	0.0001
LNST	1	2018Q2	-6.8747***	0.0001
LNCT	2	2017Q4	-4.8124	0.1205
Δ LNCT	0	2022Q2	-5.9167***	0.0001
LNİT	0	2010Q2	-4.6105	0.1885
Δ LNİT	0	2020Q2	-13.9017**	0.0100

Not: ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde istatistiksel olarak anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 3'e göre LNGDP, LNCUT ve LNMVT değişkenlerinin birinci farkında, diğer değişkenlerin ise düzeyde durağan oldukları görülmüştür. Değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkiyi araştırmak için ARDL Sınır testine geçilmiş ve elde edilen sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur.

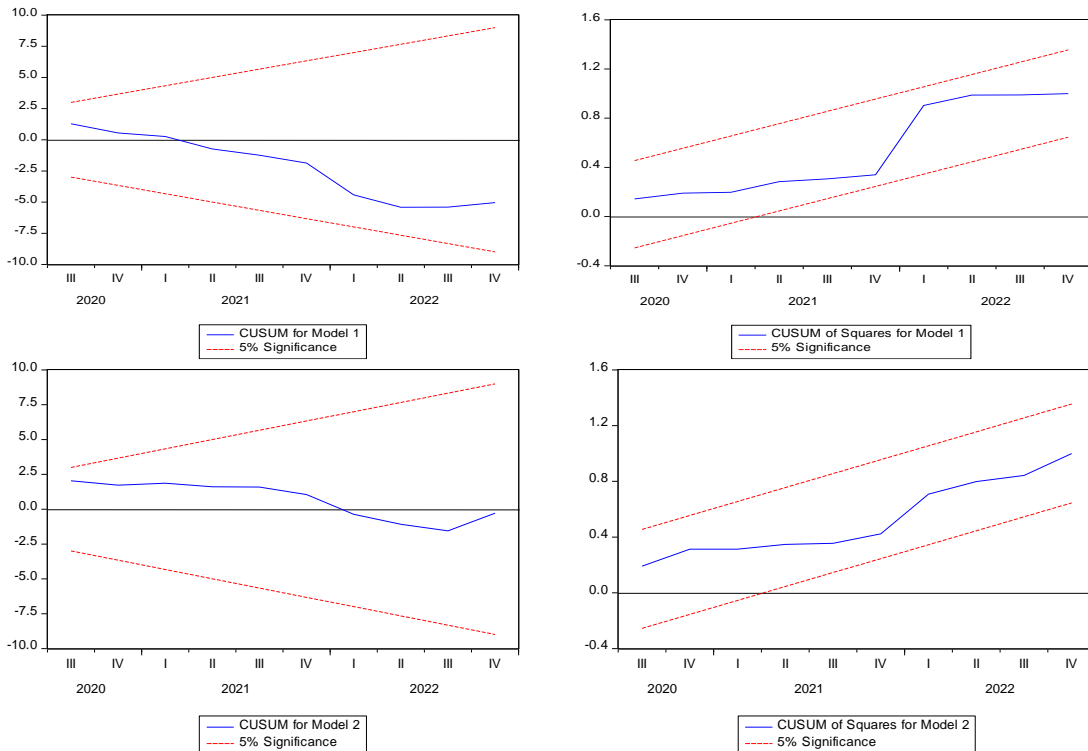
Tablo 4. ARDL Sınır Testi

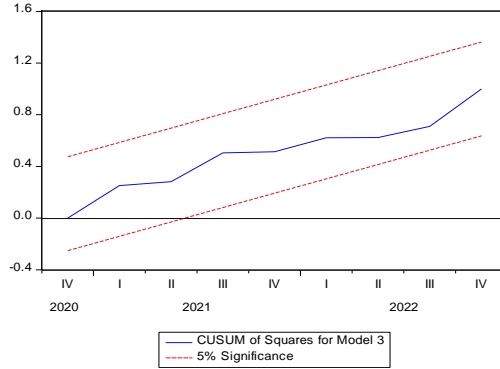
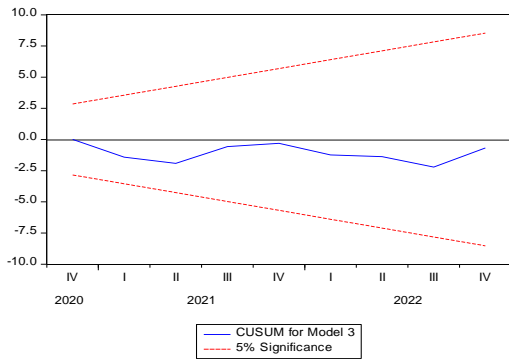
Model 1		Model 2		Model 3	
k	F İstatistiği	k	F İstatistiği	k	F İstatistiği
2	12.8640	2	9.6335	3	8.5725
Cv					
I(0)	I(1)	I(0)	I(1)	I(0)	I(1)
4.53	5.47	4.53	5.47	4.056	5.158
Breusch-Pagan Godfrey Testi	15.7229* (0.0729)	Breusch-Pagan Godfrey Testi	31.7949*** (0.000)	Breusch-Pagan Godfrey Testi	14.7427* (0.0643)
Breusch-Godfrey LM Testi	6.7270 (0.3468)	Breusch-Godfrey LM Testi	0.0863 (0.9577)	Breusch-Godfrey LM Testi	2.9785 (0.2255)
Jarque-Bera Testi	8.9735** (0.011)	Jarque-Bera Testi	16.60*** (0.0002)	Jarque-Bera Testi	7.3748** (0.0250)
Ramsey Reset Testi	0.072 (0.7895)	Ramsey Reset Testi	0.1833 (0.6702)	Ramsey Reset Testi	0.6156 (0.4361)

Not: ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde istatistiksel olarak anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 4'ten görüldüğü üzere, değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkinin varlığı her üç model için de geçerlidir. Ayrıca CUSUM ve CUSUMQ grafikleri her model için elde edilmiş ve ARDL Sınır testi sonuçlarının güvenilir olduğuna karar verilmiştir (Bkz. Şekil 2).

Şekil 2. CUSUM ve CUSUMQ Grafikleri

Çalışmanın bu kısmında ise uzun dönem katsayıları tahmin edilmiş ve elde edilen bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Uzun Dönem Katsayıları

Model 1				
Değişkenler	β	$s(\beta)$	t	Olasılık Değeri
Sabit	11.0906***	1.0342	10.7232	0.0000
LNIT	1.2957***	0.4154	3.1188	0.0029
LNDT	-0.8414**	0.3782	-2.2246	0.0302
Model 2				
Değişkenler	β	$s(\beta)$	t	Olasılık Değeri
Sabit	11.8198***	0.6766	17.4686	0.0000
LNCUT	-0.0682	0.0461	-1.4764	0.1453
LNSCT	0.5247***	0.0783	6.6958	0.0000
Model 3				
Değişkenler	β	$s(\beta)$	t	Olasılık Değeri
Sabit	13.6593***	0.7324	18.6489	0.0000
LNINT	-0.0274	0.2708	-0.1012	0.9197
LNCT	-0.2092**	0.0939	-2.2271	0.0300
LNMVT	0.6735**	0.7324	18.6489	0.0487

Not: β ve $s(\beta)$ katsayıyı ve katsayıların standart hatasını göstermektedir. ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem seviyesinde istatistiksel olarak anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 5'ten görüldüğü üzere, LNIT, LNSCT ve LNMVT'nin ekonomik büyümeyi pozitif etkilediği, LNDT ve LNCT'nin ise uzun dönemde ekonomik büyümeyi negatif etkilediği söylenebilmektedir. Ayrıca LNDT, LNCUT ve LNINT değişkenlerinin ise istatistiksel olarak anlamlı olmadığı Tablo 5'ten görülmektedir.

Tablo 5'teki sonuçlardan da görüldüğü gibi gelir ve servet üzerinden alınan dolaysız vergiler ve firmalardan alınan kurumlar vergisi ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilemektedir. Bunun nedeni gelir ve servet üzerinden alınan vergilerin, harcanabilir geliri azaltmasıdır. Harcanabilir gelir azaldığında hanehalkı daha az mal ve hizmet harcamasında bulunacaktır. Bunun sonucunda ise mal ve hizmetlere olan toplam harcama düzeyi azalacaktır. Bu ise ekonomide üretimin azalmasına neden olacaktır. Üretim azaldığından ekonomide yaratılan reel gelir de azalacaktır. Bunun sonucunda ekonomik büyüme hızı yavaşlayacaktır. Firmalardan alınan kurumlar vergisi ise firmaların karlılığını düşüreceğinden ekonomide daha az yatırım yapılmasına neden olacaktır. Bilindiği gibi yatırımlar ekonomik büyümeyi

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1316319

BANÜSAD, 2023; 6(2), 32-47

sağlayan unsurlardan biridir. Aynı zamanda yatırımlar azaldığı için daha az kişi istihdam edilecek, daha az kişinin eline gelir geçecektir. Bu da mal ve hizmetlere olan toplam harcama düzeyini düşürecek. Bu da ekonomik büyüme hızının yavaşlamasına neden olacaktır. Mal ve hizmet alışverişi üzerinden alınan dolaylı vergi, özel tüketim vergisi ve motorlu taşıtlar vergisinin ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkisi vardır. Dolaylı vergiler daha çok tüketicilerden tahsil edildiği için bu durum üreticilerin vergi yükünün hafiflemesine neden olmaktadır. Dolayısıyla firmalar daha çok üretebilmektedir. Bu da ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilemektedir. Dolayısı ile uzun dönem katsayı sonuçları ile iktisadi teorinin uyumlu olduğu görülmektedir.

Çalışmada son olarak değişkenler arasındaki nedensel bağımlı araştırılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 6’da gösterilmiştir. Bu sonuçlarda ilk olarak, dolaylı vergi, dolaysız vergi ve ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. İkinci olarak, ekonomik büyüme, kurumlar vergisi ve motorlu taşıtlar vergisi vergi gelirlerine neden olmaktadır. Üçüncü olarak, ekonomik büyüme ve gümrük vergisi özel tüketim vergisine neden olduğu bulgusuna varılmıştır. Dördüncü olarak çıkan sonuç ise, ekonomik büyüme, gelir vergisi ve motorlu taşıtlar vergisi kurumlar vergisine neden olmaktadır. Son olarak bu tablodan, dolaysız vergi, dolaylı vergi, gümrük vergisi ve özel tüketim vergisinin ekonomik büyümeye neden olduğunu görülmektedir (Bkz. Tablo 6).

Tablo 6. Toda-Yamamoto Nedensellik Testi

Temel Hipotez	k	f	dmax	Test İstatistiği	Olasılık Değeri
LNIT, LNCT ≠> LNGDP	3	0	1	7.622*	0.0730
LNCT, LNGDP ≠> LNIT	3	0	1	21.372***	0.0001
LNGDP, LNIT ≠> LNCT	3	0	1	24.784***	0.0000
LNCUT, LNSCT ≠ LNGDP	5	0	1	7.7850	0.1960
LNGDP, LNSCT ≠> LNCUT	5	0	1	7.5450	0.2190
LNGDP, LNCUT ≠ LNSCT	5	0	1	14.0960**	0.0390
LNINT, LNCT, LNMVT ≠> LNGDP	6	0	1	9.472	0.1850
LNCT, LNGDP, LNMVT ≠> LNINT	6	0	1	13.530*	0.0720
LNGDP, LNINT, LNMVT ≠> LNCT	6	0	1	13.274*	0.0770
LNGDP, LNINT, LNCT ≠> LNMVT	6	0	1	8.504	0.2444

Not: “≠>” sembolü değişkenler arasında nedensellik olmadığını gösterir. ** ve *** sırasıyla %5 ve %1’de istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. 10000 bootstrap replikasyonu kullanılmıştır.

Dolaylı ve dolaysız vergiler ile ekonomik büyüme birbiri ile ilişkilidir. Dolaylı vergi ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilemekte ve ekonomik büyümeye neden olmaktadır. Ekonomik büyüme sonucunda da daha fazla mal ve hizmet üretildiği için mal ve hizmetlerden alınan vergi geliri de artmaktadır. Dolayısıyla ekonomik büyüme de dolaylı vergileri etkilemektedir. Dolaysız vergiler harcanabilir geliri azalttığından ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Dolaylı vergi grubundan olan gümrük vergisi ve özel tüketim vergisi ekonomik büyüme ile ilişkili bulunmuştur. İthal mallar üzerinden alınan vergiler ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilemektedir. Türkiye ekonomisinde birçok ürün ithal edildiği için ülke içinde üreticilerin korunması gerekmektedir. Ancak

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1316319

BANÜSAD, 2023; 6(2), 32-47

Türkiye başta enerji olmak üzere birçok malı ithal etmektedir. Yurtiçinde bazı sektörlerdeki üreticiler çok korunamadığından bu sektörlerde mal üretiminde azalma ile karşılaşmaktadır. Bu da ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Özel tüketim vergisi de ekonomik büyüme ile ilişki içindedir. Özel tüketim vergisi tüketimin maliyetini artırmaktadır. Bu durum yüksek gelir grubuna sahip bireylerin harcamalarını azaltmalarına neden olacaktır. Bu ise ekonomide harcamaların azalmasına neden olacaktır. Ekonomideki kaynakların daha çok tasarruf ve yatırıma aktarılmasıyla ekonomik büyümenin sağlanmasına neden olacaktır. Sonuç olarak çalışmadan elde edilen nedensellik ilişkilerinin iktisadi teori ile uyumlu olduğu görülmektedir.

4. SONUÇ

Ülke hükümetleri belirli ekonomik hedeflere ulaşmak için genellikle iki politika aracına başvurmaktadır. Bunlardan biri para politikasıdır. Para politikası ülkelerin merkez bankaları tarafından yürütülmektedir. Bir diğeri ise maliye politikasıdır. Maliye politikası ise ülke hükümet organları tarafından belirlenmektedir. Uygulanan maliye politikası araçları arasında hükümet harcamaları, vergiler ve transfer ödemeleri yer almaktadır. Hükümetlerin belirli ekonomik hedeflere ulaşmak için genellikle en sık başvurdukları maliye politikaları arasında vergiler gelmektedir. Hükümetler vergi oranlarını belirleyerek veya değiştirerek arzuladıkları hedeflere ulaşabilmektedir. Birçok ülkenin hedefledikleri ekonomik amaçlar arasında ekonomik büyüme gelmektedir. Belirlenecek olan vergi oranları ve toplanan vergi gelirleri ekonomik büyümeyi tasarruf, tüketim ve üretim başta olmak üzere birçok ekonomik değişkeni doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Vergi oranlarında yapılan bir artış bireylerin harcanabilir gelirini azalttığı için daha az mal ve hizmet harcamasında bulunmasına neden olacaktır. Bu da mal ve hizmetlere olan toplam talebi azaltacak, ekonomideki üretimi ve yaratılan geliri düşürecektir. Vergi oranlarındaki azalma ise bu durumun tam tersi bir etki yaratacaktır. Bireylerin harcanabilir geliri artacak, mal ve hizmetlere olan harcama düzeyi artacak, ekonomideki üretimi ve yaratılan geliri artıracaktır. Vergi oranlarındaki azalma şirketlerin karlılık derecesini artıracığı için ekonomide yapacakları yatırım sayısında bir artış olacaktır. Yatırımın artması ise ekonomik büyüme hızını artıracaktır. Kamu gelirleri içerisinde en yüksek payı vergiler oluşturmaktadır. Hükümetin elde ettiği vergi geliri gelir ve servet üzerinden dolaysız alındığı gibi, mal ve hizmet alışverişi sonucunda dolaylı olarak da alınmaktadır.

Bu çalışmada Türkiye için vergilerin ekonomik büyüme olan ilişkisini bulmak için 2006: Q1-2022: Q4 dönemine ait üçer aylık veriler alınarak 3 model oluşturulmuştur. İlk modelde dolaylı ve dolaysız vergi birlikte alınmıştır. İlk model için uzun dönemli ilişkinin varlığı araştırılmış ve uzun dönemde dolaysız vergilerin ekonomik büyümeyi negatif yönde etkiler iken, dolaylı vergilerin ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediği saptanmıştır. İkinci modelde sadece dolaylı vergilere giren

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1316319

BANÜSAD, 2023; 6(2), 32-47

ithal mallardan alınan gümrük vergisi ve lüks mallardan, sağlığa ve çevreye zararlı olan mallardan alınan özel tüketim vergisi alınmıştır. İkinci modele göre uzun dönemde özel tüketim vergisinin ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Üçüncü modelde gelir ve servet üzerinden alınan gelir vergisi, kurumlar vergisi ve motorlu taşıtlar vergisi alınmıştır. Üçüncü modele göre uzun dönemde kurumlar vergisi ekonomik büyümeyi negatif yönde etkiler iken, motorlu taşıtlar vergisi ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilemektedir. Analiz sonuçlarına bakıldığında Türkiye için dolaylı vergilerin ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Ayrıca yapılan Toda-Yamamoto nedensellik testi sonucunda dolaysız vergi ve dolaylı vergi ile ekonomik büyüme arasında, özel tüketim vergisi ile ekonomik büyüme arasında, kurumlar vergisi ile ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişkisi bulunmuştur.

Bu çalışmada çıkan sonuçlar ile literatürde yapılan Phiri (2016), Ibraimi ve Sulejmani (2017), Bâzgan (2018), Owino (2018), Hosen (2019), Korkmaz vd. (2019), Oz-Yalaman (2019), Rexha vd. (2020), Rehman vd. (2020), Nazir vd. (2020), Kalaş vd. (2020), Shanmugam ve Arunima (2021), Stermugu ve Ballkoçi (2022), Basha (2022), Kaewsopa vd. (2022) çalışmalarına benzer sonuçlar çıkmıştır. Çıkan sonuçlardan da görüldüğü gibi dolaylı vergiler ekonomik büyümeyi pozitif yönde, dolaysız vergiler ise ekonomik büyümeyi negatif yönde etkilemektedir. Dolaylı vergi alt grubunda olan özel tüketim vergisi ve motorlu taşıtlar vergisi de ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilemektedir. Dolaylı vergiler üzerinden alınan vergi oranları Türkiye’de yüksek oranlardadır. Dolaylı vergilerden alınan vergi oranlarının azaltılması mal ve hizmetlere olan talebi daha çok artıracığından ekonomik büyümeye daha olumlu olarak yansyacaktır. Aynı şekilde dolaysız vergi oranlarının da düşürülmesi harcanabilir geliri artıracığından mal ve hizmetlere olan talebi artırarak, dolaysız vergilerin ekonomik büyüme üzerindeki negatif etkisini pozitif yöne döndürebilecektir. Bazı sektörlerde ithal edilen malların gümrük vergi oranları yükseltilerek, yurtiçindeki üretim desteklenmelidir. Yurtiçindeki bu desteklenen sektörlerdeki üretim arttığında ekonomik büyümeye yansması da daha olumlu yönde olacaktır. Gümrük vergisinin ekonomik büyüme üzerindeki negatif etkisi bu şekilde azaltılabilecektir.

KAYNAKÇA

- Ahmad, S., Sial, M. H. ve Ahmad, N. (2018) “Indirect Taxes and Economic Growth: An Empirical Analysis of Pakistan”, *Pakistan Journal of Applied Economics*, 28(1): 65-81.
- Basha, M. H. (2022) “Evaluating the Impact of Direct Taxes on Economic Growth: Empirical Evidence from Jordan”, *Asian Economic and Financial Review*, 12(8): 627-635.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/*banusad*.1316319

BANÜSAD, 2023; 6(2), 32-47

Bâzgan, R-M. (2018) “The Impact of Direct and Indirect Taxes on Economic Growth: An Empirical Analysis Related to Romania”, The 17th International Conference on Business Excellence, 12(1): 114-127. doi: DOI: 10.2478/picbe-2018-0012.

Đurović-Todorović, J., Milenković, I. ve Kalaš, B. (2019) “The Relationship between Direct Taxes and Economic Growth in OECD Countries”, *Economic Themes*, 57(3): 273-286.

Hakim, T. A. (2020) “Direct Versus Indirect Taxes: Impact on Economic Growth and Total Tax Revenue”, *International Journal of Financial Research*, 11(2): 146-153.

Hosen, A. (2019) “GDP Growth and Indirect Taxation in Bangladesh: Related Issues, Consequences and Expectation”, *International Journal of Business and Economics Research*, 8(5): 273-283.

Ibadin, P. O. ve Oladipupo, A. O. (2015) “Indirect Taxes and Economic Growth in Nigeria”, *Ekonomiska Misao i Praksa*, 24(2): 345-363.

Ibraimi, A. ve Sulejmani, L. A. (2017) “Econometric Analysis of Indirect Taxes on Economic Growth: Case of Republic of Macedonia”, *KNOWLEDGE-International Journal*, 20(1): 249-252.

Ilaboya, O. J. ve Mgbame, C. O. (2012) “Indirect Tax and Economic Growth”, *Research Journal of Finance and Accounting*, 3(11): 70-82.

Kaewsopa, W., Fu, Q. ve Tan, X. (2022) “The Impact of Personal Income Tax on Economic Growth: The Case of China and Thailand”, *Asia-Pacific Social Science Review*, 22(2): 37-49.

Kalaš, B., Mirović, V. ve Andrašić, J. (2020) “Cointegration Analysis of Indirect Taxes and Economic Growth in the Republic of Serbia”, *Anali Ekonomskog fakulteta u Subotici*, 56(44): 3-10.

Korbi, A. ve Zani, B. (2021) “The Impact of Direct and Indirect Taxes on Economic Growth: An Empirical Study in Albania”, *Journal of Danubian Studies and Research*, 11(2): 48-61.

Korkmaz, S., Yilgor, M. ve Aksoy F. (2019) “The Impact of Direct and Indirect Taxes on the Growth of the Turkish Economy”, *Public Sector Economics*, 43(3): 311-323.

Mangisi, P.J., Makamba, B. S. ve Sunge, R. (2021) “Indirect Taxes and Economic Growth in Zimbabwe. An ARDL Analysis”, *Research Journal of Economic and Management Studies*, 1(2): 1-14.

Nazir, A., Anwar, S. ve Nasreen, S. (2020) “Tax Structure and Economic Growth: Middle-Income Asian Countries Analysis”, *Forman Journal of Economic Studies*, 16: 53-80.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1316319

BANÜSAD, 2023; 6(2), 32-47

Neog, Y. ve Gaur, A. K. (2020) "Tax Structure and Economic Growth: A Study of Selected Indian States", *Journal of Economic Structures*, 9(38): 1-12.

Nguyen, H. H. (2019) "Impact of Direct Tax and Indirect Tax on Economic Growth in Vietnam", *Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 6(4): 129-137.

Obura, J. (2022) "Analysis of Direct Taxes and Gross Domestic Product of the Kenyan Economy", *European Journal of Economic and Financial Research*, 6(1): 57-63.

Owino, O. B. (2018) "The Trade off between Direct and Indirect Taxes in Kenya. An Empirical Analysis", *Journal of Economics and Development Studies*, 6(4): 187-201.

Oz-Yalaman, G. (2019) "The Relationship Between Corporate Tax Rate and Economic Growth During the Global Financial Crisis: Evidence from a Panel VAR", *European Journal of Government and Economics*, 8(2): 189-202.

Phiri, A. (2016) "The Growth Trade-off between Direct and Indirect Taxes in South Africa: Evidence from a str Model", *Managing Global Transitions*, 14(3): 233-250.

Rehman, Z. U., Khan, M. A. ve Tariq, M. (2020) "Indirect Taxation and Economic Growth Relationship: Empirical Evidence from Asian Countries", *Pakistan Journal of Humanities & Social Sciences Research*, 03(01): 131-144.

Rexha, D., Bexheti, A. ve Hajdin, B. (2020) "The Impact of Direct and Indirect Taxes on Economic Growth: An Analytical Approach from the Republic of Kosovo", *International Journal of Public Sector Performance Management*, 7(1): 74-86.

Stermugu, A. ve Ballkoçi, V. (2022) "The Impact of Direct Tax and Indirect Tax on the Economic Growth in Albania", *American International Journal of Business Management*, 5(09): 82-87.

Stoilova, D. (2017) "Tax Structure and Economic Growth: Evidence from the European Union", *Contaduría y Administración*, 62(3): 1041-1057.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (2022) "Elektronik Veri Dağıtım Sistemi", Ankara, <https://evds2.tcmb.gov.tr>, (05.12.2022).